

ב. גם בטריפת אדם יש אופנים שהוא 'שן', בחיות טרף (עתוס' כו. ד"ה רגל ובפני יהושע).
 משמע בגמרא שהואיל ואין דרך הארי בטריפה כזו – הרי זו 'קרן' ומשלם חצי נזק (וברשות הניזק לרבי טרפון נזק שלם משלם). ואם הועד לכך – משלם נזק שלם [וכן לרבי אלעזר בבני תרבות שהועדו].
 א. וכן כל אחת מהחיות, בדבר שדרכה בכך – מועדת, כגון זאב שטרף ואכל [וכן שאר החיות מלבד הארי. ערא"ש], או ארי שטרף להניח, אבל בנוקים שאין דרכם בכך – משלם חצי נזק (תוס').
 והריא"ז פסק שארי שטרף ואכל משלם נזק שלם, שאמנם זה שינוי אצלו, מכל מקום חיות אלו מועדות מתחילתן (וסוגית הגמרא צ"ב).
 ב. ארי שטרף לגוריו או להניח בחוריו – כתב הריא"ז שפטור ברשות הרבים שבכלל 'שן' הוא. (וכן יש לדקדק קצת מדהעמידו בתחילה המתניתא בטרפה להניח, וקתני 'שנכנסה לחצר הניזק' – משמע שברשות הרבים פטור).
 ג. נחש שאוכל, הגם שאין לו הנאה במאכל – הרי זה כמו רגל כיון שדרכו בכך (תוס'. וי"א שהוא 'שן').

[נחלקו תנאים (בסנהדרין ב) באותן החיות, האם כל הקודם להרגן זכה (ר' אליעזר) אם לאו (ת"ק), או רק בנחש שאין לו תרבות (רע"ק). ונחלקו אמוראים (שם טו) בדעת רבי אליעזר המתיר להרגן, האם זה רק כשהמיתו או גם כשלא המיתו.
 לפירוש ר"ת נחלקו כשהם שמורים בכלוב וכד', אבל בלאו הכי כל הקודם להרגן זכה (עכ"פ לר' אליעזר) אף על פי שמגדלם ומאלפם שלא יזיקו.
 וכתב מהרש"ל שנראה שאסור לאדם לגדל בתוך ביתו אותן חיות אפילו לא הזיקו מעולם, מאחר שדרכן לטרוף ומסוכנות לאדם, וביותר לילדים קטנים. אך צדד להתיר בסוף דבריו כאשר מגדלם בביתו מקטנותם והם גם קשורים בשלשלאות].

דף טז

לד. מה בין תם למועד?

התם משלם חצי נזק מגופו. המועד משלם נזק שלם מהעלייה.
 למאן דאמר חצי נזק – קנס, התם אינו משלם על פי עצמו והמועד משלם על פי עצמו; התם, אין בו תשלומי כור כמועד – מלבד לרבי יוסי הגלילי שאמר תם משלם חצי כופר (כדלעיל טו).
 שור תם פטור משלשים של עבד, אם מקרא או מסברא (כדלהלן מב:). יש מי שכתב שלדברי רבי יוסי הגלילי משלם חצי דמי עבד (ראב"ד טו.). ויש חולק (יש"ש מב).

דפים טז – יז

לה. כבוד שעשו לחזקיהו המלך במותו ובקבורתו, כיצד? ואיך עושים עתה לאדם גדול?

וכבוד עשו לו במותו (לחזקיהו המלך) – מלמד שהושיבו ישיבה על קברו (לפי שהרבה תורה בישראל. תוס'). נחלקו רבי נתן וחכמים אם שלשה (ימים) או שבעה / שלשים.

רבי יהודה אמר: שיצאו לפניו שלשים וששה אלף (לו = 36. תוס') חלוצי כתף. רבי נחמיה אמר: שהניחו ספר תורה על מטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה. (ולפי שהיה גדול בתורה ובמעשים טובים ביותר, לכך לא נמנעו מלהניח ספר תורה על מטתו. תוס').
ואף על פי שגם עתה מוציאים (לפני אדם גדול) אבל אין מניחים. או אף מניחים אבל אין אומרים 'קיים'.
ובשם רבי יוחנן מסרו שאפילו 'קיים' אומרים, אבל 'לימד' אין אומרים.
כתב רב האי גאון שאם כי אדם חסיד וגדול בתורה ויחיד בדורו, התירו לעשות לו הספד וספר תורה מונח לפניו [ויהא הספר עומד בתיבה וכדומה, לא מוטל], יותר טוב שלא לעשות כן (וע' במאירי מו"ק כה; ט"ז יו"ד שנג סק"א).
ואין מניחים ספר תורה על מטתו של חכם (יו"ד שנג, ב).

ויקברוהו במעלה קברי בני דויד – אמר רבי אלעזר: אצל מעולים שבמשפחה, הם דוד ושלמה.
וישכיבוהו במשכב אשר מלא בשמים זונים – אמר רבי אלעזר: זנים זנים (= מינים מינים של בשמים הרבה). רבי שמואל בר נחמני אמר: בשמים שכל המריח בהם בא לידי זימה.

פרק שני; דף יז

לו. מהם חילוקי הדינים בנזקים דלהלן?

א. נזקי רגל הבהמה באופנים השונים.

ב. צרורות הניתזים מכח הבהמה.

א. הרגל מועדת לשבר בדרך הילוכה. ברשות הרבים – פטור וברשות הניזק – חייב נזק שלם.
היתה מבעטת, או שהיו צרורות מנתזים מתחת רגליה ושברה את הכלים – משלם חצי נזק (בביעוט – משום 'קרן' ובתמה, ואף ברשות הרבים. בצרורות מנתזים – תולדה דרגל היא ופטור ברשות הרבים. וחצי נזק צרורות – הלכה למשה מסיני, כחכמים. ולדברי סומכוס משלם נזק שלם, וכדלהלן. ופטור ברשות הרבים).

א. דליל הנסרך לרגלי התרנגול והזיק דרך הלוכו – הרי זה 'רגל' ומשלם נזק שלם (עפ"י רש"י רא"ש ראב"ד הל' נזקי ממון ב, יא). והראב"ד בחדושו נקט שדלי (כן גרסתו) הנקשר לתרנגול הוי 'משונה' ומשלם חצי נזק גם ברה"ר, משום קרן.

ב. דרסה הבהמה על דף וכד' והיו מונחים עליו כלים ונשברו על ידי הנדנוד – צדד הראב"ד שמשלם חצי נזק משום צרורות (והעלה צד לומר שמשלם נזק שלם).

ע"ע לעיל ב-ג.

אחת בהמה ואחת חיה או עוף בנזקי שן ורגל (שלמדים מבהמה האמורה בשבת. תוס' עפ"י גמרא נד:).

ב. צרורות שניתזו כדרך מרגלי הבהמה והזיקו – משלם חצי נזק. הלכה היא (רבא). סומכוס אומר: משלם נזק שלם [שכחו כגופו. ואינו סובר ההלכה של חצי נזק צרורות. רש"י].

בכלל זה חזיר שהיה נובר באשפה והתזו והזיק.

ו'צרורות' של 'שן' הן, שלהנאתו הוא עושה (תוס'). וע' במאירי לעיל ב. שבהמה שהטילה גללים או

נתחככה בכותל להנאתה והפילה צרורות – תולדה של שן היא). ורש"י כתב שהצרורות אינן תולדת השן, גם אם יש הנאה להזק (וע"ע בעה"מ ורמב"ן ספ"ג).
 וכן תרגומים שהיו מהדסים (= מרקדים) והעלו עפר או צרורות והזיקו, או שברו כלים ברוח שבכנפיהם – בכלל 'צרורות'.
 וכן עגלה המושכת בקרון וניתזו צרורות מתחת הקרון והזיקו – משלם חצי נזק (רש"י).

דפים יז – יח

לז. מה הדין באופנים הבאים?

- א. בהמה שדרסה על כלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר.
- ב. אדם שזרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל.
- ג. תרנגול שהזיק ע"י עשיית רוח, או חיטוט חבל וכד'.

א. רבא שאל: דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר, האם 'בתר מעיקרא' הולכים והרי זה נחשב נזק בגופה ומשלם נזק שלם, או 'בתר תבר מנא' הולכים והרי הוזק מכוחה ומשלם חצי נזק כדין 'צרורות'. ואמרו שלרבה פשוט הדבר.

א. לדעת רוב המפרשים, לדעת רבה פשוט שהולכים בתר מעיקרא. ואולם הרמב"ן (במלחמות סוף הפרק) פירש שלרבה הולכים בתר תבר מנא.

וגם להלכה נחלקו ראשונים; לדעת הר"ף (רא"ש וראב"ד ודלא כרמב"ן) והרא"ש והרמ"ה והאו"ז – משלם נזק שלם, שהולכים בתר מעיקרא, כודאו של רבה. וכן נראית דעת הרמב"ם (חובל ומזיק ז, יב) וטושו"ע ורמ"א (שפוד, שצ, ה).

ויש סוברים לחוש לספקו של רבא והמוציא מחברו עליו הראיה (ע' נמו"י מהריטב"א בשם רבו – בדין זרק כלי. וכ"מ שנקט הש"ך (שפוד סקכ"ז) להלכה), או 'חלוקו' (ע' בעה"מ סוף הפרק). ויש נוקטים להלכה לילך בתר תבר מנא (רמב"ן שם, שכן מפרש דעת רבה כאמור).

ב. דרסה על כלי ברשות הרבים ונזק לרשות היחיד ונשבר שם, יש אומרים שאם הולכים בתר מעיקרא פטור, כאילו נשבר ברשות הרבים (רש"ל בדעת התוס'). ויש אומרים שלענין הרשויות הולכים אחר הנזק הממשי, שנאמר ובער בשדה אחר (רש"ל עפ"י הרא"ש בסי' ב. אך הט"ז (שצ סק"ה) נקט שאף להרא"ש פטור כיון שהכלי מונח ברה"ר שלא ברשות).

ג. יש מי שכתב לתלות נידון זה במחלוקת חכמים ורבי נתן (נג) בשור שדחף את חברו לבור, אם בעל הבור חייב אם לאו (שיטמ"ק בשם מהר"י כ"ץ עפ"י רש"י נג).

ב. אמר רבה: זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל – פטור.

לפרש"י ורוב הראשונים (כ"ה ברשב"א ברא"ש רבנו יהונתן וריא"ז בסוף הפרק), השובר פטור אבל הזורק חייב, דבתר מעיקרא אזלינן.

ודעת הרמב"ן (בסוף הפרק) ששניהם פטורים; הזורק פטור כי הולכים בתר תבר מנא, והשובר פטור כי בשעה ששבר אין לו דמים. ויש דעה שהזורק פטור מטעם אחר, שמא לא היה נשבר אעפ"י שאומד הדעת נותן שהיה נשבר ולכך אנו פוטרים את השני (עפ"י ראב"ד שם).

מבואר בגמרא שלדעת רבא יש ספק בדבר, שמא הולכים בתר מעיקרא או בתר תבר מנא.